

A MUNKANÉLKÜLI

A MAGYAR IPARI MUNKÁS szociális helyzete ingatag alapokon nyugszik. Munkabére általában azon a határon mozog, amely még a kislétszámú család pillanatnyi megélhetését úgy-ahogy biztosítja. A munkabérek alakulását az OTI taglétszámának átlagos napibérosztály szerinti tagozódása mutatja. A legutolsó ilyen kimutatással az 1937 december 31-i állapotról rendelkezünk, amely szerint az első napibérosztályba, napi 80 fillér átlagos munkabérrrel: 78.703; a másodikba, napi 1.20 P átlagos munkabérrrel: 67.625; a harmadikba, napi 2.— P átlagos napibérrrel: 89.531; a negyedikbe, napi 2.80 P-s átlagos munkabérrrel: 89.251; az ötödikbe, napi 3.60 P-s átlagos munkabérrrel: 64.006; a hatodikba, napi 4.40 P-s átlagos munkabérrrel: 43.322; a hetedikbe, napi 5.20 P-s átlagos munkabérrrel: 36.847; a nyolcadikba, napi 6.— P-s átlagos munkabérrrel: 63.870 munkás tartozott, amiből azt látjuk, hogy az 1937. év végén biztosított 533.155 ipari munkás közül 389.116, tehát a létszám kétharmadrésze heti keresetével nem haladja meg a 21 pengő 60 fillért. Ez a helyzet a minimális munkabérek hivatalos megállapításának elrendelése óta kedvezően módosult és a legközelebbi hónapok alatt még előnyösebb alakulás várható, amennyiben a minimális munkabéreknek az egyes szakmákban történt szabályozását kormányzatunk csak első lépésnek tekinti, hogy a gazdasági életben bekövetkezett hatásnak mérlegelése után fokozatos fejlődése révén igyekezék munkásságunk életszínvonalát megfelelő fokra emelni.

A magyar ipari munkásság szociális helyzetére rávilágít már az a tény is, hogy a legutolsó 1930. évi népszámlálás eredményei szerint a tulajdonképpeni iparban foglalkoztatott 626.085 nem önálló, kereső egyénre mindössze 542.579 eltartott jut, vagyis nem is esik minden egyes munkásra egy eltartott családtag. Ez azért van, mert a munkás családjának megélhetése legtöbbször csak úgy válik lehetővé, hogy a feleség is kénytelen munkát vállalni.

Az ipari munkások többségének azért is túlzottan alacsony a munkabére, mert a mezőgazdasági probléma megoldatlansága miatt a városba özönlő mezőgazdasági népesség versenye lerontja. A városba vándorlás mértékére jellemzőek ugyancsak az 1930. évi népszámlálás adatai; eszerint az 1921—1930. évek között a 10.000-nél kevesebb lakossal bíró községekből kerek számban 226.000 mezőgazdaságból

származó egyén vándorolt a városok felé. Ez a szám azóta lényegesen emelkedett, legalább 150.000 emberrel.

A gazdasági válság, amely nálunk inkább konjunkturális, mint strukturális jellegű, amennyiben elsősorban a nagy tömegek fogyasztó-képességének hiányán alapul, az 1929—1933. évek közötti időben fejlődött fokozatosan és kulminált, majd egészen lassú folyamatban enyhült. Erre nézve az iparban foglalkoztatott munkások létszámának alakulása a legjobb fokmérő, amelyből a munkanélküliség mérvére is biztosan következtethetünk. Ebből a kimutatásból látjuk, hogy az 1920. évben az iparban foglalkoztatott munkások száma évi átlagban: 473.826 volt, 1921. évben már: 562.972, 1922. évben 646.539, az 1927. év végén: 622.367, az 1928. év végén: 636.306, az 1931. év végén: 389.204, az 1933. év végén: 384.177, az 1935. évvégén: 457.767, az 1936. év végén: 507.060, az 1937. év végén: 533.135. Sajnos, még nem jutottunk el odáig, hogy a munkanélküliség mérvéről rövid időközönként készített, pontos adatgyűjtésből tájékozódhassunk. A szakszervezeteknek a munkanélküliekről adott kimutatása csak a hozzájuk tartozó tagokra vonatkozik, már pedig tudjuk, hogy a magyar ipari munkásságnak jelenleg csak kb. egyötöde kapcsolódik valamelyik szakszervezethez. A hatósági munkaközvetítő hivatalok kimutatásaiból is csak részben tudunk következtetni, hiszen azok csak a náluk önként jelentkező munkát keresőkről és az önként bejelentett, betöltendő munkahelyekről tájékoztatnak. Csupán az 1930. évben történt népszámlálás alkalmával tartait generális adatgyűjtés a munka nélkül lévő munkások létszámának megállapítása céljából. Ennek az adatgyűjtésnek ma már inkább csak gazdaság- és szociális történeti értéke van, bár tanulságait részben ma is használhatjuk. Ez az adatgyűjtés az 1930. év végén 225.103 munkanélkülit talált Magyarországon; közülük 143.077 tartozott a tulajdonképpeni iparhoz.

A munkanélküliség elleni küzdelem Magyarországon intézményesen megszervezve nincsen, holott a legtöbb állam nagyszabású és részleteiben igen változatos programok alapján dolgozik e területen. A már bekövetkezett munkanélküliség következményeinek leküzdésére alkalmazott eszközök is igen szerények és nem kielégítőek, csupán a munkanélküliség által okozott helyzet materiális vonatkozásaival foglalkoznak, holott a munkanélküliség következményei között az erkölcsi, a kulturális és a szociális vonatkozások legalább is olyan figyelmet érdemelnének, mint az anyagiak. A munkanélküliek anyagi támogatásának alapja az inségadóból évenként befolyó összeg s ezenfelül az a hitel, amelyet a helyhatóságok, illetve törvényhatóságok e célra költségvetésükbe beállítanak. Ma már a támogatás elsősorban közmunka juttatásával történik, ez azonban a munkanélküliek teljes munkaidejét és munkaerejét általában nem szokta kihasználni. Többnyire csak az eltartandó családtagok számához alkalmazkodó számú napon át adnak szerény díjazás mellett végzendő munkára lehetőséget. E munkák szembetűnő gazdasági értéke, megfelelő szervezethez híján, korántsem áll arányban a rájuk fordított kiadásokkal, erkölcsi értéke pedig a keresztülvitelnél alkalmazott helytelen módszerek miatt még kevesebb. Vannak természetesen egyes helyeken örvendetes és minden elismerést megérdemlő kivételek, de a helyzet általános képe mégis csak kedvezőtlen.

A magyar ipari munkásság túlnyomó része alacsony béréből nem tud magának a bizonytalanság idejére félretenni. Munkából való elbocsátása esetén, minthogy munkaadóját a szolgálati évek szerint alakuló összegű végkielégítés fizetésének kötelessége nem terheli,

mint pl. ezt az olasz és német munkás esetében látjuk, mindjárt a legelső időpontban, tehát már átmeneti munkanélküliség esetén is végzetes helyzetbe kerül. Lakbérét nem tudja megfizetni, aminek kilakoltatás a következménye, tehát szükséglakásban helyezik el. Ez a máról holnapra bekövetkező mélybezuhanás csaknem mindig súlyos lelki megrázkódtatással kapcsolatos. A szükséglakások általában a városokat körülvevő nyomortelepeken vannak s ezeknek légköre úgyszólván minden odakerülőt befolyásol. Igen kevés esetben lehet hatásától szabadulni. Az ottlakók egy része az eredetileg is munkakerülők sorából kerül ki. A másik rész olyanokból áll, akik sokszor éveken át hasztalanul kerestek munkát s végül a reménytelenség nyomása alatt beletörődtek a változhatatlanba. Tudomásul vették, hogy a gazdasági életnek, a társadalomnak nincsen munkájukra szüksége és elfogadták a rájuk kényszerített szociális parazitizmust. A harmadik rész: az újonnan jöttek, az általános hatás alá kerül. Kezdetben igyekszik a helyzet ellen rugódozni, de azután rövid idő alatt hasonul a környezethez.

A nyomortelepek lakosainak életét egyetlen törekvés hatja át: hogy minél kevesebb fáradtsággal, minél változatosabb módon, minél több támogatást tudjanak a maguk számára a hatóságoktól és a társadalomtól biztosítani. Számos munkanélküli családfő a kényszer nyomása alatt munkát is vállal, de csak alkalmi jellegűt, mert mint közülük számosan mondják, már nem rendelkeznek elég kitartással. Sokan egészen furcsa leleményességgel találnak módot a megerőltetés nélküli jövedelemszerzésre. Van aki énekesmadarakat fog és családja segítségével adja el, van aki a magához csalogatott macskákat és kutyákat kísérleti célokra értékesíti, van aki pár társával szövetkezve, csekély összegért elvállalja valaki haragosának megverését. A nyomortelepek egy része egykori, vagy jelenlegi szemétbányák mellett létesült s így alkalom van ott hasznosítható anyagok kibányászására. Van aki játékkalapokat készít s gyermekeivel erőszakoltatja a járólakókra. A tolakodó utcai virágárusok is innen kerülnek a belvárosi utcákra. Van aki gipszből gyümölcsalakú takarékperselyeket formál, ismerünk olyant, ki ekét faragott ki egyetlen darab fából, rendkívüli művészi érzékkel s azt kínálja vendéglőkben, kávéházakban, ahol a vendégeknek elsírja évek óta tartó munkanélküliségét és nagy családját. Az ekéért húsz pengőt kér, de Ő volna a legboldogtalanabb, ha valaki valóban megvenné, hiszen másikat kellene helyébe faragnia. Így jövedelmezőbb, mert az eke megnézéséért és kézben való forgatásáért 10—20 fillérrel szokták kárpótolni az érdeklődők. Inkább a feleség és a gyermekek azok, akikre a család támaszkodik. A feleség sem igyekszik teljes elfoglaltságot keresni, napi pár órás takarítási munka iránt szokott szívesebben érdeklődni. Vannak akik otthoni kesztyűvarrást, kézimunka- vagy játékkészítést vállalnak. Jövedelmet húznak az ágyrajáróktól is, akik nagyon sokszor, érthető okokból, nincsenek bejelentve.

Csak most látják hatásaink, milyen nagy kár volt a nyomortelepeken egyes helyeken összetömöríteni s hogy milyen fertőző a nyomortelepeken uralkodó erkölcsi ragály. A lakások egymáshoz szorítottsága,

az embereknek szinte egymáshoz préselt élete révén teljesen megszűnt a visszás, a különben szégyelni való dolgok takarása. Megszokták az erkölcsi szempontból kifogásolandó magatartásokat, mint a vadember a meztelenséget, s azokon még csak az újonnan jöttek csodálkoznak. A házassági kötelékben lévőknek idegenekkel való együttélése napirnden van. Tudunk számos olyan férjes nőről, aki egymásután több nő férfival élt közös háztartásban s az ezekből származott gyermekek mind a törvényes férj nevét viselik. Az erkölcsi értékeknek veszendő volta már a serdülő gyermekek életén is meglátszik. Szokatlanul korán kezdik a szexuális életet. A fiatalokú bűnözők egész serege toborzódik innen.

A felületes szemlélő azt hinné, hogy a nyomortelepek lakói egymással sorsközösséget éreznek, holott a való helyzet az, hogy az atomizálódás itt talán még jobban pusztít, mint a „másik“ társadalomban. A parazitizmusba süllyedt ember életét teljesen az anyagi önzés vezeti. Csak azokkal a teleplakókkal van jó viszonyban, akikkel érdekkapcsolat fűzi. Különb az irigység, a rosszindulat, a szeretetlenség érvényesül életükben. A hatóságokhoz érkező névtelen feljelentések tömege tanúskodik erről. Minden tehát az anyagiak körül forog. Az egyik telepen analfabéta tanfolyamunkra is csak azért járlak el rendszeren, mert a résztvevők karácsonykor ajándékot szoktak kapni. Egyszer karácsonykor elmaradt az ajándék, a tanfolyam is elnéptelenedett. A templomba is azért járnak, mert ott számbaveszik a rendszeres látogatókat s azok az egyháztól élelmiszert és ruhaneműt tartalmazó csomagot kapnak. Egyik kézimunka-tanfolyamra azért jártak el a fiatal lányok, mert húsvétra ruhát ígértek nekik. Mikor a ruhákat kiosztották, az érdeklődés egészen lecsökkent.

Pedig felcsillannak azért a nyomortelepeken is olyan jelek, amelyek azt mutatják, hogy ha a munkanélküliekről való gondoskodásnak erkölcsi és kulturális részét megfelelően kiépítene, sok tekintetben megjavulna a helyzet. Sokszor látunk vágyat az emberekben itt is a megjavulás, a benső átalakulás iránt. A nyomortelepeken működő számos szekta erre a vágyakozásra épít. Legtöbbször vannak az ördögűzők, akik önmaguk testének sanyargatásával kívánják elűzni a bennük rejlő gonoszt. Egyes helyeken rendszeres spiritiszta összejöveteleket tartanak.

Csodálatos, hogy a nyomortelepeket egészségügyi okokból egyáltalán megtűrik, hiszen mind valóságos járványfészek. Az angyalföldi állomás melletti telepen, amelyen feltűnően sok cigány lakik, évenként kétszer is előfordul a tífusz. De az ottlakók nagy része még ekkor is menekülni óhajt a hatóság által elrendelt oltások elől. Legtöbbszörük kényszerrel, rendőri segédlet igénybevételével kell beoltani. A kora hajnali órákban rendőrkordon veszi körül a telepet, hogy senki se kerülhesse el az oltást végző orvosokat. Ekkor is a legváltozatosabb utakon igyekeznek mentesülni. Ágy alá, szekrénybe bújnak, háztetőre másznak...

E sorok írója hosszú idő óta járja a nyomortelepeket s legutóbb végzett adatgyűjtése eredményeinek egy részét az alábbiakban kívánja itt bemutatni. Talán sikerül a hivatottak figyelmét a kérdésre jobban

felhívni. Meg kell jegyezni, hogy az első és legfontosabb teendő a telepek mielőbbi teljes felszámolása.

411 munkanélkülről gyűjtöttünk adatokat Budapest és környékének nyomortelepeiről. A szereplőket nem válogattuk ki külön, mert az így nyert kép általánosabb és jellemzőbb a tényleges helyzetre. Közülük 360 családban él, 51 magánosan.

A 411 munkanélküli közül mindössze 118 született Budapesten vagy környékén, a többi 293 az ország legkülönbözőbb, főként földművelő vidékéről származik. Életkor szerinti megoszlásuk alapján az 1866. évben született: 0.7%, az 1870—79. évek között: 7.3%, 1880—1889 között: 17.7%, 1890—1894 között: 14.6%, 1895—1899 között: 14.6%, 1900—1904 között: 16.0%, 1905—1909 között: 18.9%, 1910—1914 között: 7.3%, 1915—1919 között: 2.9%. Tehát a túlnyomó többség a 30 éven felüli életkorúak közé tartozik. Ennek a ténynek megállapításánál jut eszünkbe annak az egyik legnagyobb magyar gyárnak eljárása, amely 30 évnél idősebb férfit és 25 évnél idősebb nőt újonnan betöltendő munkahelyekre nem alkalmaz.

A 411 munkanélküli közül 145 tanulatlan napszámos, 36 lakatos és kovács, 21 magántisztviselő, 21 kereskedősegéd, 13 cipész, 12 asztalos, 12 kőműves, 11 földműves, 11 soffőr volt. A többiek különféle foglalkozási körökhöz tartoztak.

Iskolai végzettség szerint a megoszlás a következő: egy elemi osztályt járt hat, két elemi: kilenc, három elemi: harminchat, négy elemi: kilencven, öt elemi: huszonhét, hat elemi: százötven. A többiek ennél magasabb képzettségűek. Tehát a csak elemi iskolát végzetek az egész adatgyűjtésben szereplőknek 77.4%-át tették ki.

A munkanélküli által az utolsó munkaadónál eltöltött szolgálati idő félévénél rövidebb volt: 28.8%, egy évig tartott: 11.9%, két évig: 18.9%, három évig: 11.9%, négy évig: 3.7%, 5—9 évig: 14.8%, 10—19 évig: 5.2%, 20—30 évig: 2.2% esetében, míg előzően munkában nem volt még 2.6%. Az utolsó munkahelyen eltöltött szolgálati idő tartamából arra kívánunk következtetni, hogy a munkanélküliek túlnyomó része nem lehetett selejtes, gyenge munkaerő, hiszen közülük csak 28.8% volt félévénél rövidebb ideig munkaadójánál.

Nagyon érdekes képet kaptunk annak a kérdésünknek feltevésére, hogy a munkanélküliség milyen okok hatása alatt következett be. A válaszok szerint a munkanélküliek közül 45-9%-ot munkaadója munkahiány miatt bocsátott el az alkalmazásból; 175%-ot betegsége kényszerített a munka abbahagyására; 15.8% az üzem tönkremenetele miatt került az utcára; 3.8% keveselte fizetését és önként távozott munkahelyéről; 3.6% kisiparos volt és vállalkozása tönkrement; 2.6%-ot (a magántisztviselők közül) végkielégítésben részesítettek; 2.6% még nem volt eddig munkában; 2.1%-ot „protekciónak túrtak ki”; 17% testi kondíciója miatt nem bírta a nehéz munkát; 0.8%-ot megszállt területről utasítottak ki; 0.4%-a terhessége miatt hagyta abba munkáját; 0.4% családi okokból lépett ki. A többiek között szerepel olyan, aki a csarnokban nem tudott helypénzt fizetni; akinek munkaadója vidékre költözött; aki lovász volt, de elhízása miatt e pályára alkalmatlanná vált; akinek gazdája lóva helyébe autót vett; aki elöregedett; aki látási hibában szenvedett; aki katonai szolgálatra vonult be; akit politizálás miatt bocsátottak el; aki házassága miatt hagyta ott az állást s házassága nem sikerült; végül aki lóval nem tudott bántani.

Olyan irányú kutatást is folytattunk, vajjon a munkanélküli milyen módon igyekszik elhelyezkedni. Az erre nyert válaszok a következők: ismerősök útján 30.2%, hatósági munkaközvetítő útján 11.4%, gyá-

rákban jelentkeznek 10.2%, egyesület útján 6.6%, protekció igénybevételével 5.1%, szakszervezet útján 7.8%, kérvények beadásával 4.2%, újsághirdetés révén 3.7%, pártpolitika segítségével 1-4%, sportkapcsolatok igénybevételével 0.8%, ipartestület útján 0.7%, magánelhelyező iroda közvetítésével 0.2%. Saját bevallása szerint egyáltalán nem jár munka után 17.5%. Feltűnő a hatósági munkaközvetítő hivatalnak és a szakszervezetek segítségének igénybevételénél mutatkozó alacsony százalék. Ennek oka az, hogy valójában csak a két úton elhelyezkedni kívánóknak áll szándékában komolyan a dolgozó társadalomban ismét helyet foglalni, a többinél túlnyomórésztben nem él ilyen irányú határozott törekvés.

Az adatgyűjtésben szereplők közül egy év óta munkanélküli 28.7%, két éve 16.5%, három év óta 17.3%, négy év óta 8.8%, öt év óta 9.4%, hat év óta 5.8%, hét év óta 2.3%, nyolc év óta 3.7%, kilenc év óta 2.3%, tíz, illetve ennél több év óta 5.2%. Tehát a munkanélküliek csaknem háromnegyedrészenek munkanélkülisége egy évet meghaladó idő óta tart.

A 411 munkanélküli közül 253 nem tudta munkanélkülisége miatt lakbérét kifizetni és ezért kilakoltatás útján került a nyomortelepre. 50 pengőig terjedő lakbértartozása volt 96-nak, 51—100 pengőig terjedő tartozása 87-nek, 101—150 pengőig terjedő tartozása 31-nek, 151—350 pengőig terjedő tartozása 39-nek.

A fűszeresnek tartozott 198, a zöldségesnek 30, a péknek 21, a hentesnek 10, pénzkölcsörmel tartozott (tíz—háromszáz pengő között) 53. Természetesen ezek az adósságok behajthatatlanok.

A munkanélküli természetesen elsősorban nemcsak adósságcsinálása révén igyekszik magán segíteni, de minden nélkülözhető holmiját eladja. Adatgyűjtésünkben szereplő munkanélkülieink közül az első nyomorúságban 350 szerzett így pénzt. 10—50 pengő értékű holmit adott el 214, 51—200 pengőig terjedő értékűt 94, 201—500 pengőig terjedő értékűt 21, 701—2000 pengőig terjedő értékűt ugyancsak 21. Ezekből az adatokból számos, egykor jobb napokat látott család tragédiája világlik ki. Az eladott tárgyak között leggyakrabban ruhaneműek, ékszerek, edények és bútorok szerepelnek.

Munkanélkülieink lakásviszonyaira nézve adatgyűjtésünk a lehető legszomorúbb képet mutatja. Egy szobában három személy lakott: 3.4%, négy személy: 18.3%, öt személy: 27.8%, hat személy: 16.9%, hét személy: 8.8%, nyolc személy: 16.0%, kilenc személy: 6.6%, tíz személy: 0.7%, tizenkét személy: 0.7%, tizennégy személy: 0.7% esetében. Olyan túlszűfolttság ez, amelynek elsősorban erkölcsi és egészségügyi következményei szembetűnőek.

Az adatgyűjtésben szereplők közül egészséges volt: 31.2%, idegbeteg volt: 23.9%, tuberkulotikus: 11.5%, szívbeteg: 10.3%, gyomor-fekélyes: 2.9%, lábdaganatja, viszere volt: 2.3%-nak. A többi betegség elenyésző aránya miatt nem érdemel említést. Jellemző különösen az idegbetegek nagy száma.

Az adatgyűjtésben felvett munkanélküliek családjában megállapíthatóan 13.6%-ban fordul elő olyan vadházasság esete, amidőn legalább az egyik félnek házassága felbontva nincsen. A magános munkanélküliek közül 72.5% esetében olyan egyénről van szó, aki házastársától különváltan él.

A házasságok termékenységére vonatkozó adatgyűjtés eredménye így alakul: gyermektelen: 24 család, egygyermekes: 39 család, két-

gyermekes: 96 család, háromgyermekes: 57 család, négygyermekes: 33 család, ötgyermekes: 30 család, hatgyermekes: 30 család, hétgyermekes: 21 család, nyolcgyermekes: 15 család, kilencgyermekes: 9 család, tíz gyermekes: 6 család. Minden házasságra átlagban 3.5 gyermek születése jut. (A 360 családban összesen 1272 gyermek született.)

A munkanélküliek családjában a megszületett gyermekek 15.9%-a meghalt.

A meghalt gyermekek közül egy éven aluli korban: 71.4%, 1-2 éves korban: 8.4%, 3 éves korban: 5.9%, 4 éves korban: 3.9% 5 éves korban: 3.5% 11 éves korban: 2.9%, 13 éves korban: 1.5%, M éves korban 2.5 százalék.

A családok gyermeklétszáma és a halálozás aránya a különböző családokban a következőképpen alakul:

Az egygyermekes családokban született gyermekek közül meghalt: 100%, a kétgyermekes családokban: 7.7%, a háromgyermekes családokban: 10.5%, a négygyermekes családokban: 13.6%, az ötgyermekes családokban: 10.0%, a hatgyermekes családokban: 12.7%, a hétgyermekes családokban: 22.4%, a nyolcgyermekes családokban: 25 % a kilencgyermekes családokban: 33.3%, a tízgyermekes családokban: 26.6%. Ezek szerint tehát minél több valamely családban a gyermek, annál nagyobb a halandósági arány.

Kutattuk azt is, vajjon milyen következményekkel jár a munkanélküliség által okozott nyomor a családi béke szempontjából. Az 51 magános egyént itt figyelmen kívül hagyjuk. A 360 család közül 198 családban a családtagok állandó izgalomról és feszültségről panaszkodtak, amely egymásiránti türelmetlenségükben fejeződik ki.

Munkanélkülieink helyzetére jellemző, hogy közülük csak 305 olvas rendszeresen újságot, míg 106 csak hallomásból vesz tudomást a világ eseményeiről.

Az újságolvasók közül 108 vásárlás, 186 pedig kölcsönzés útján kapja a lapot, heten a villamos végállomáson a kalauzoktól kérik el a villamosban hagyott újságokat, négyen — saját vallomásuk szerint — korán reggel az előfizetők részére az ajtó alá csúsztatott újságot kikotorják. A munkanélkülieknek több mint kétharmadrésze a „Friss Újság“-ot olvassa.

Rendszeres könyvolvasót 249-et találtunk. Közülük 195 kölcsön kapja, 24 veszi a könyvet, 18 pedig meglévő könyveit olvassa. Szemébányában talált könyvet olvas 12. A kölcsönvevők a szomszédok, rokonok szívességét veszik igénybe. A leggyakrabban a romantikus, utópisztikus és kalandos történeteket olvasnak. A „Sárga Regény“, a „Kék Regény“, a „Pengős Regény“ szerepel túlnyomó számban, négy esetben a Biblia az egyedüli olvasmány.

A munkanélküliek szórakozásai között a mozi, a sport és a kártya vezet. Voltak, akik megmondották, hogy legszívesebben a kocsmában vannak, ahol elfelejtkeznek a világról. A 411 munkanélküli közül 261 (63.5%) rendszeresen fogyaszt alkoholt és 228 (55.4%) rendszeresen dohányzik. Egy esetben a munkanélküli azt vallotta, hogy minden szórakozása abban áll, hogy verseket ír. Ez a munkanélküli kovácssegéd. 33 munkanélkülit semmi sem érdekel.

A munkanélküli költő nagy szegyenkezve megmutatta egy pár versét. Az egyik arról szól, hogy a csúnya részvételen földön nem terem az ember számára elég munka és az élet a munkanélküliséget igaként helyezte az ember nyakába. Évekig járt a költő a gyárkapukba könyö-

rögni munkáért, de hiába, most bűnben és szennyben rothad. Álmában gyárban van és boldogan járkal a gépek között, melyeknek a zúgása olyan, mint az angyal-ének. Mikor fűjnek a mennybeli gyárban, boldogan siet haza, ahol feleség és gyermek várja. Átadja a feleségnek — borítékban — a kapott munka bérét. Meg kell jegyezni, hogy a költő elvált ember.

Megkérdeztük a munkanélkülieket, mi a véleményük a mai társadalomról. 95.3% azt mondta, hogy nincsen egyáltalán véleménye, de ez a nemleges válasz is elegendő következtetési lehetőséget rejt magában. Volt olyan, aki szerint: „míg éhes ember lesz, társadalmi ellentét mindig lesz.“ Egy vidékről jött parasztember ezt mondta: „nem okolok senkit, a munka megszűnt, erről senki sem tehet“.

A megkérdezettek közül 64.2% reméli a helyzet megjavulását, 35.8% azonban már semmiben sem hisz. Meg kell jegyezni, hogy a reménykedőknek feleletében sem nagyon nyilatkozott meg igazi hit abban, amit állítanak. Különbösen is a helyzet javulásának feltételeit sokan igen különös események bekövetkeztétől várják. Az egyik feleletadó például azt mondta: „Istentől reánk küldendő háborútól várom a megoldást“.

Nagyjában ezekben áll adatgyűjtésünk eredménye. Sok megjegyzést nem kell hozzáfűzni. Az adatok önmagukban is eléggé beszélnek.

HILSCHER REZSŐ